

EĞİTİM FAKÜLTELERİNE ÖĞRETMEN ADAYLARINI SEÇME YOLLARI

Ülkü S. KÖYMEN*

ÖZET

Öğretmen yetiştirme işi 1983 yılından beri üniversitelere devredilerek bu alanda yapısal ve kurumsal yeni bir düzenleme yapılmıştır.

Sınırlı da olsa bazı araştırmalar ÜSS'nin (Üniversitelerarası Seçme Sınavı) uygun öğretmen adaylarını seçmede yetersiz kaldığını ortaya çıkartmaktadır. Bu nedenle, ÜSS'ye ek olarak diğer seçme yollarına ve yeni yaklaşımların araştırılmasına gereksinim vardır. Zira öğretmen eğitiminin istenen insan gücü eğitimine etkisi çok büyüktür.

Bu makalede kaliteli öğretmen yetiştirmede seçmenin gereği ve önemi, seçme yolları, kullanılacak ölçütlerin saptanması tartışılarak öneriler getirilmiştir.

ABSTRACT

The Ways of Selecting Teacher Trainees for Education Faculties

The responsibility of training students for their teaching career has been transferred to the universities since 1983. As a result of this approach, teacher training has gained a totally new structural and institutional appearance.

Despite limited studies, ÜSS (University entrance exam) has been found as a rather insufficient means for granting adequate teacher candidates. Therefore, it is necessary and vital to explore new methods and approaches besides ÜSS since teacher training has the primary impact on the whole education of required man power.

The purpose of this article was to explore the answers for the questions of necessity and importance of selection itself, the ways used for selecting teacher candidates and establishing selection criteria. At the end, some valid and effective ways were recommended.

GİRİŞ

Son yıllarda gazete sütunlarına sık sık başlık olan konulardan birisi yüksek öğretime öğrenci seçimi sorunudur. Bu sorun eğitimciler, yöneticiler ve ilgili herkesi düşündürmekte ve çıkış yolları aramaya zorlamaktadır.

* Yrd. Doç. Dr.; Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Ülkemizde yüksekokullara ve üniversitelere öğrenciler 1963 yılından beri merkezi bir seçim yolu ÜSS (Üniversitelerarası Seçme Sınavı) ile seçilmektedirler. 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile öğretmen yetiştirme, üniversitelere devredilerek bu alanda yapısal ve kurumsal yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenleme sonucu öğretmen adayları da ÜSS ile seçilmekte ve bu sınav aracılığı ile eğitim fakültelerine öğrenci alınmaktadır. Öğretmen adaylarının iyi seçilebilmesi geleceğin kuşaklarını yetiştirecek kaliteli öğretmen yetiştirmenin ön koşuludur.

Bu makalede kaliteli öğretmen yetiştirmede seçmenin gereği ve önemi, seçme yolları, bu işlemde kullanılacak ölçütler tartışılmış, Türk Eğitim Sistemi'nde bu ön koşulu daha etkili duruma getirme yolları önerilmiştir.

SEÇME'NİN ÖNEMİ VE SEÇME YOLLARI

Kuzgun (1982, s. 1) seçmeyi, "erişi olasılığı olan seçenekler arasında istenilir yönleri, istenmeyen yönlerinden fazla olana yönelme" olarak tanımlıyor. Meslek seçmekten eş seçmeye hatta tabladan elma seçmeye kadar her seçme işleminde bir hedef, istenilir özellikleri kapsayan ölçüt ve/veya ölçütler ve bu ölçütlerin oluşturulması ön koşulu vardır. Daha sonra istenilir özellikler yönünden bu ölçütlere göre seçeneklerin elenmesi işlemi gelir.

Seçmede iki ögeden birisi seçen, diğeri de seçilendir. Eğer seçilen meslek ise birinci öge birey (öğrenci), diğeri öge bireyi o mesleğe hazırlayacak programdır. Seçim yaparken bireyin bir hedefi (hedefleri) vardır. Seçilen programların da hedefleri olması gerekir. Ayrıca her ikisinin de birtakım özellikleri vardır. Öyleyse seçme işleminin geçerliği her iki gruptaki özellik ve hedeflerin birbirleriyle uyuma derecesi ile orantılıdır.

Bir eğitimci olan Parsons da (1909) yirminci yüzyılın başında iş yaşamındaki uyumun ancak bireysel kapasite ve özelliklerle mesleğin bireyde aradığı özelliklere bağlı olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak bireyin programa, programında bireye uygunluk derecesinin tayin edicilerine, yani ölçütlere gereksinim vardır. Bu da bizi neyle ölçüp nasıl seçelim sorusuna götürür.

Bugün ülkemizde öğrencilerin seçecekleri mesleği tanımlarını sağlayacak ve sağlıklı meslek seçmelerine yardımcı olacak mesleki rehberlik hizmetleri oldukça sınırlıdır (Kuzgun, 1982). Diğer taraftan, öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerini tanımlarına yardımcı olabilecek seçmeli bir eğitim sistemine de sahip değiliz (Ertürk, 1986). Böylece kendi yetenek, ilgi ve kişilik özelliklerinin pek farkında olmayan öğrencilerin, mesleklerin özellikleri hakkında da gerçekçi olmayan, çoğu kez toplumda ve/veya ailede oluşmuş geliş-güzel değerlere göre meslek seçmek zorunda kaldıkları görülmektedir.

Diğer taraftan bugünkü merkezi sınavla seçme sisteminde kullanılan testler ile öğrencilerin sadece akademik yetenekleri ve bilgileri ölçülmektedir. Oysa pek çok araştırmacı bir alanda başarının genel yetenek yanında bazı özel yeteneklere, ilgiye ve güdülenmeye de bağlı olduğunu vurgulamaktadırlar. Örneğin Holland (1959) bireyin mesleki tercihini yönlendiren ilgisini kişiliğin bir belirtisi, ifadesi olarak kabul ediyor. Bu nedenden ki Holland'ın geliştirdiği teori meslek hayatı teorisi ve kişilik teorisi (a theory of vocational life and a theory of personality) olarak literatürde yer almaktadır. Özetle meslek seçmede öğrencilerin kişilik, ilgi, yetenek ve güçleri-

nin tümü hakkında hem kendilerine hem de seçilene yardımcı olabilecek diğer testlere yani ölçütlere gereksinim vardır.

Kaliteli öğretmen adaylarının seçilmesi konusunu iki ana grupta tartışmak gerekir. Bunlardan birincisi *öğretmenlik mesleğinin en uygun adayları çekebilecek hale getirilerek, mesleğin kendisinin bir ölçüt olarak kullanılmasıdır. İkinci bir yol da öğretmenlik mesleğinin özelliklerine en uygun adayların belirlenmiş yöntemlerle seçilmesidir.*

Öğretmenlik Mesleğinin Ölçüt Olarak Kullanılması

Bilindiği gibi toplumda her mesleğin bir değeri (prestiji) ve buna bağlı olarak da belirgin bir statüsü (konumu) vardır. Gökçe (1984: s. 86) mesleki saygınlığın toplumsal bir değerlendirme çeşidi olduğunu belirtmektedir. Gökçe'ye göre meslek özellikleri, bu özellikler hakkında bilgi ve değer yargıları, meslek saygınlığı değerlendirilmesini etkileyen faktörlerdir. Öğretmenlik mesleğinin Türk toplumundaki yerini Başaran (1987: s. 12) üç ölçüte göre değerlendirmiştir. Bunlar devletin öğretmenliğe verdiği değer, toplumun öğretmenliğe verdiği değer ve öğretmenin kendi mesleğine verdiği değerdir.

Devletin öğretmenliğe verdiği değer ölçütüne bakıldığında Türkiye'de eğitimin daima kalkınma ve batılılaşma için bir anahtar olarak ele alındığı görülür. Bu yaklaşım sonucunda gerek Osmanlı İmparatorluğu gerekse Cumhuriyet dönemi hükümetleri eğitimin gelişmesi ve yaygınlaştırılmasında büyük çaba göstermişlerdir (Kaya, 1977: s. 57). Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Cumhuriyetin yaşayabilmesi ve reformların yerleşebilmesinde eğitim ve öğretmenin rol ve fonksiyonlarını çok iyi bilen Atatürk, işe eğitimden başlamıştır. Öğretmenlik mesleğine önce kendisi çok saygı duymuş ve öğretmenlerin toplumda meslek olarak saygınlıklarını sağlayıcı her türlü çabayı göstermiştir (Tekişik, 1987). Devletin eğitime verdiği değer en belirgin ölçütü, devlet bütçesinden eğitime ayrılan miktardır. Ancak Milli Eğitim için bütçeden ayrılan pay yüzde olarak yıllar geçtikçe hissedilir bir azalma göstermektedir. Şekil 2'de görüldüğü gibi Milli Eğitimin genel bütçedeki yeri 1965 yılında % 15.5 iken bu rakam 1987 yılında % 8.5'e kadar düşmüştür (Milliyet, 3 Kasım, 1987).

Milli Eğitimin Genel Bütçedeki Yeri

1965	% 15.5
1975	% 13
1983	% 11.29
1984	% 10.63
1986	% 8.7
1987	% 8.5

Şekil: 2

Diğer taraftan öğretmen yetiştirme, terfi, nakil v.b. işlemlerin de bilimsel temelli, dengeli yaklaşımlardan çok geçici politik tedbirlerle çözümlenmeye çalışıldığı gözlenmektedir (Güçlüoğlu, 1985). Bu durum devletin eğitime, özellikle öğretmenlik mesleğine verdiği değer en belirgin göstergesidir.

Devletin bu tutumu sonucu, iyi yetişmemiş, ekonomik gücü ve kişiliği zede- lenmiş öğretmenlerin mesleği sevmeleri, onu iyi temsil etmeleri beklenemez. Aynı zamanda bu koşullardaki bir meslek temsilcisinin meslekte başarılı olması yani top- lumun öğretmenlikten beklediğini vermesi de olanaksızdır.

Günümüzde öğretmenin geçimini sağlayamayarak ek bir işte çalışma zorunda kalması Türk Öğretmeni'ni dünya öğretmenleri gelir sıralamasında sondan ikinci sı- rada olmasının sonucudur (Çağdaş Eğitim, 1986. Sayı: 114). Öğretmenlik mesle- ğinin toplumdaki yeri ve statüsü böyle belirlenince gençlerin üniversite giriş sınavla- rında en son tercih ettikleri bir meslek haline gelmesi çok doğaldır (Akyüz, 1978; Bülbül, 1979; Cicioğlu, 1982; Karagözoğlu, 1982; Talim Terbiye Başkanlığı, 1982; Köymen, 1987).

Mesleğe Uygun Adayları Seçme Yolları

Öğretmen adaylarının seçimi gelişmiş ülkelerden birisi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde dört aşamada yapılmaktadır:

1. Üniversiteye girmeden önce,
2. Öğretmenlik programına alınmadan önce,
3. İşe başlamadan önce,
4. Stajyerlik döneminden sonra (Katz ve Raths, 1984).

Çeşitli eyaletlerde değişik uygulamalar olmasına karşın hemen hemen hepsin- de ortak kullanılan kriterler ise şöyle sıralanabilir: Lise not ortalaması, informal mü- lakatlar, danışman kanaati, daha önce çalışmışsa oradaki mesleki başarısı ve bir de tavsiye mektubu.

Ayrıca etkileşim sürecinde oldukça önemli olan konuşma ve dili kullanma yeterliliğinin değerlendirilmesinde ya mülakat yolu ya da bu derslerden alınan not- lar kullanılmaktadır. Öğretmen adaylarının mesleğe uygunluk açısından kişilikleri, mesleğe karşı ilgi ve tutumları, uygulama ve stajdaki mesleki yeterlilikleri ise çeşitli test ve envanterlerle değerlendirilmektedir. Bütün bunlara ek olarak bir de sağlık raporu istenmektedir.

Yukarda sözü edilen seçme yolları günümüz öğretmen adayı seçiminde kulla- nılan kriter ve yollarla kıyaslandığında ÜSS'nin ne kadar yetersiz olduğu ortadadır. Diğer taraftan seçme işleminin daha önceki uygulamalarına bakılacak olursa, Ame- rika Birleşik Devletleri'ndeki uygulamalara oldukça paralel olduğu görülür. Örneğin, üç yıllık öğretmen okullarına ortaokul son sınıf öğrencilerinden en çalışkan ve başa- rılı olanlar öğretmen kurullarınca aday olarak seçilerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bildirilirdi. Daha sonraki yıllarda bu, seçme sınavı ile yapıldı (1972, 14197 sayılı Resmî Gazete, madde 101).

Orta dereceli okullara öğretmen yetiştiren Eğitim Enstitülerine öğrenci seçi- mi ise önce Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan eleme sınavı, daha sonra başarılar arasında mülakat yolu ile belirlenen kontenjana göre yapıldı (1968, 1530 sayı- lı Tebliğler Dergisi). Ortaöğretime özellikle lise ve dengi okullara öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okullarında değişik bir uygulama vardı. Bu okulların hazırlık sınıflarına İlköğretmen Okulu ikinci sınıfındaki öğrenciler arasından en başarılı (not ortalaması en yüksek) öğrenciler, öğretmenler kurulu kararıyla seçilirlerdi. Kurulun kararını etkileyen faktörler arasında, öğretmen olabilir kriteri en az başari

notu kadar etkili olurdu. Seçilen bu öğrenciler hazırlık sınıfı adı altında bir sene özel bir eğitim ile Üniversite sınavlarına hazırlanırlar ve kazandıkları branşta Üniversitelerde eğitim görürlerdi (Milli Eğitim Bakanlığı VII. Milli Eğitim Şurası Dökümanları, 1961). Bunlara ek olarak 1970 tarih, 1634 sayılı Tebliğler Dergisi'nde belirlenen bedenlen ve ruhen sağlam ve sağlıklı olmak, öğretmenlik yapmaya engel bir özürü bulunmamak (kekeme, körlük, şaşılık) koşulu bir devlet hastahanesinden alınacak sağlık raporu ve mülakat yolu ile sağlanırdı. Çağlar'ın da (1987) belirttiği gibi o dönemlerde öğretmen adaylarının seçiminde en önemli kriter üstün başarı idi. Bunun yanında kişilik ve ilgilere, mesleğe karşı tutuma yönelik öğretmen kurul kararları ve mülakatlar her ne kadar informal olarak yapılyorsa da adayları oldukça sağlıklı seçen bir yöntem olarak kabul edilebilir.

Akhun'a (1980) göre seçmede kullanılan ölçme aracının geçerliliği, bu ölçüt sonuçları ile alandaki başarı arasındaki ilişkiye bakarak sağlanabilir. Her ne kadar yapılan araştırma sayısı sınırlı ise de (Ertürk, 1970; Ün ve Açıkgöz, 1984) 1970'lerden önceki yıllarda öğretmenlerin oldukça başarılı olduğu kanısı yaygındır. Bu durum o dönemlerdeki öğretmen adaylarını seçme yollarının çok daha geçerli olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

SEÇME ÖLÇÜTLERİ

Seçme işleminde istek-sunu arasındaki oran kaliteyi tayin eden faktörlerden biri olarak kabul edilir. İsteğin çok, sununun az olduğu durumlarda seçme olanağı azalmakta ve kalite düşmektedir. Sununun çok olduğu zaman ise seçilecek alternatifler çoğalarak kalitelinin seçilmesi oranı yüksek olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1957-1978 yılları arasında öğretmen açığı çok olduğu için seçmede standart oldukça düşük tutulmuştur. Daha sonra öğretmen açığının giderek azalmasına paralel olarak seçmede kalite önemli bir yer kazanmıştır (Guba ve Clark, 1978; Meyen, 1979).

Ülkemizde ise tam tersi bir uygulama vardır. Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan 1930-40'lı yıllar hatta 1960'lara kadar çok yüksek olan öğretmen açığına karşın seçmede tutulan kriter oldukça yüksektir. Beşinci beş yıllık kalkınma planında (1985-1989) branşlara göre öğretmen açığı olmakla birlikte, genelde önemli bir oranda değildir (D.P.T. 1985, Ankara). Öyleyse öğretmen yetiştirmede istek-sunu arasındaki matematiksel denge kalite için bir kriter olmayabilir. Kaldı ki son yıllarda öğretmen açığı kaliteyi zorlayacak bir boyutta da değildir.

Sınırlı da olsa bazı araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin geçmişteki başarıları, gelecekteki akademik başarılarını yordamada kullanılacak en geçerli ölçüttür (Toker, Uçurkaya, Gülcü, 1969, Onay, 1972). Öyleyse üniversite giriş sınavlarında elde edilen puanlar yanında, daha önce mezun olunan okuldaki başarıyı belirleyen değişken olarak not ortalamasının beraber kullanılması halinde Eğitim Fakültesindeki akademik başarının yordanması büyük ölçüde sağlanabilir. Böyle bir uygulama en azından öğrencileri güdüler. Lisede başarılı olmanın, gelecekteki başarısına etkisinden emin olan öğrenci daha çok çalışır ve bu durum sınav stresini kısmen de olsa azaltır. Belli bir not olarak geçme eğiliminden, tam öğrenmeye yönelir. Bu uygulama lise öğretimindeki kaliteye etki ederek orta öğretimde kullanılan program ve

yöntemlerde de değişiklikler gerektirebilir. Ayrıca ortaöğretimde çalışan öğretmenler de bu yolla güdülenirlerse başarılı olmak için daha fazla hazırlanma, öğrenciye daha fazla zaman harcamaya yönelebilirler. Bunun sonucu dersanelere doğru olan akım liselere yönelebilir ve okul içinde açılacak kurslar v.b. çalışmalarla Milli Eğitime ek kaynak sağlanabilir. Özetle, belli yetenek, bilgi ve özellikle *çalışma alışkanlıklarını* ölçen başarı durumu geçmiş uygulamalarda olduğu gibi gelecekte de akademik açıdan iyi bir ölçüt olma durumundadır. Kuşkusuz bu alanda daha kapsamlı araştırmalara gereksinim vardır.

Mesleğe karşı ilgi ve tutumların ölçülmesi konusunda en ideal yaklaşım orta-öğretimden itibaren uygulanacak mesleki rehberlik ile mesleğe yöneltme ve meslek seçme yaklaşımıdır. Buna paralel uygulanacak seçmeli öğretim programları ile bireyleri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hazırlamak, yöneltmek ve yetiştirmek sorusuna cevap verilebilir. Kuşkusuz bu yol uzun vadede gerçekleştirilebilecek bir yoldur.

Seçme'nin bir diğer yolu öğretmen yetiştiren programların yapısıyla ilgilidir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenciler, öğretmenlik programlarına genellikle ikinci yılda başvurabilirler. Aynı zamanda programa ön uygulama adı verilen (early field experience) bir veya iki sömestrlik öğretmenlik mesleğine alıştırma özelliğinde olan bir kurs ile başlarlar. Bu uygulamaya bir diğer gelişmiş ülke olan Almanya'da da çok önem verilmektedir (41 Jahrgang Nr. 13, 1985). Bu uygulamanın amacı aynı tıp alanında olduğu gibi öğrenciye çalışacağı atmosferi kişisel tecrübeleriyle tanıtmak, mesleğe ne dereceye kadar uygun olup olmadığını bireyin kendisinin anlamasına fırsat vermek ve teorik bilgileri uygulama olanağını sağlamaktır.

Bu alanda yapılan araştırmalar üç grupta toplanmıştır:

1. Bu kursu alan öğrencilerin görüşlerini yansıtan araştırmalar,
2. Öğrencilerin birlikte çalıştığı staj öğretmenlerinin görüşlerini yansıtan araştırmalar,
3. Üniversitede öğrencinin çalışmalarında rehberlik yapan danışmanların görüşlerini yansıtan araştırmalar.

Birinci grupta yapılan araştırmalar, öğrencilerin bu mesleğe karşı tutumlarını ilgi ve yeteneklerini ve bu mesleği ne dereceye kadar başaracakları hakkında kendilerini deneme olanaklarını buldukları sonucunu ortaya çıkarmıştır (Book, Byers ve Freeman, 1983; Thompson, 1982; Gehrke, 1981; Applegate ve Lasley 1985).

İkinci gruptaki çalışmalar, staj öğretmenin rolü, etkisi ve özellikle kaliteli staj öğretmenin fonksiyonlarını belirleme araştırmalarıdır (Kitchens, 1983; Black, 1979; Stevens ve Smith, 1978; Gregory, 1971).

Üçüncü gruptaki araştırmalarda danışmanların fonksiyonları öğrencileri nasıl yönettikleri ve değerlendirdikleri, yine kaliteli ve sorumlu danışmanların diğerleriyle karşılaştırılmaları konu edilmektedir (McIntyr, 1984; Dyer, 1978; Joyce, Hersin ve McKibben 1983).

Üç değişik açıdan *erken uygulamayı değerlendiren* araştırmacıların birleştikleri nokta, böyle bir *deneyimin gerekliliği*, daha iyi yapılması için bu alandaki *araştırmaların artırılması* ve öğrencinin seçeceği meslek hakkında *kendi deneyimi ile bilgi sahibi olmasının* sağlıklı bir yol olduğu doğrultusundadır.

Yeni bir düzenleme ile Türkiye'de de formasyon dersleri ikinci yılda başlamakta olup yukarıda tartışılan uygulamaya paralel bir yaklaşımın ilk adımı olarak kabul

edilebilir. Böylece öğrencinin bir yıllık başarısını (not ortalaması) ikinci bir kriter olarak kullanmak olasılığı ortaya çıkmaktadır.

İkinci yılda başlayan formasyon derslerine ek olarak erken uygulama uzun vadede düşünülebilir. Kısa vadede ikinci yıl ortası ve/veya sonunda formasyon grubu öğretim üyelerinin yapacağı bilimsel temelli değerlendirmelerle (mülakat, kişilik testleri, ilgi envanterleri v.b.) bir yandan öğrencilerin kendilerini, diğer taraftan da öğretmenlik mesleğini tanıma olanakları sağlanır.

Bu basamakta mesleki formasyon derslerinin kalitesi ve rolü öğrencileri yönlendirme işleminde çok önemlidir. Zira çok kalabalık ve pek de sağlıklı olmayan koşullarda verilen bu derslerde bile öğrencilerin kendi ve meslek özelliklerini tanıyarak öğretmenlik mesleğine uygun olup olmadıklarını anladıkları yapılan araştırmanın bulgularından biridir (Köymen, 1987).

Seçme elemelerden çok yönlendirerek mesleğe hazırlama işi alan ve formasyon dersleri öğretim üyeleri ile danışmanların ortak çalışmalarıyla tüm eğitim süresince devam etmelidir. Yönlendirme ve yetiştirme sürecinde istekli olmayan öğrencileri zorla öğretmen olarak mezun etmek yerine diğer programlara kaydırarak kaynak kaybı kısmen de olsa önlenecektir. Zira öğretmen olmak istemeyenler önce sistemin içinde ve daha sonra meslek yeterlik sınavlarında elenerek mesleğin olumsuz kısır döngüsü içinde eğitim yatırımlarını tüketime dönüştürmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının seçimine ilişkin halen yürürlükte olan sistem yetersizdir. Genç kuşakları geleceğe hazırlayacak olan öğretmen adayları, mesleğe karşı tutum, ilgi ve kişilik özellikleri gözönüne alınmaksızın seçilmekte, bu durum ise eğitimin kalitesini dolayısıyla ülkenin en önemli gereksinimlerinden biri olan yetişmiş insan gücü kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Seçme ve eleme amaçlı bu sistemin yeniden gözden geçirilerek seçme işleminde kullanılacak daha geçerli, yöneltme ve yetiştirme amaçlı yol ve ölçütlere gereksinim vardır. Araştırma sonucunda söz konusu amacı gerçekleştirebilmek için öneriler şöyle sıralanabilir:

1) Öğretmenlik mesleği seçmede bir ölçüt olarak kullanılmak üzere kaliteli (uygun) öğrencileri çekecek duruma getirilmelidir.

2) Öğretmenlik mesleğine girişte aranacak ölçütler:

a) Lise başarısı (not ortalaması ve öğretmenlerin kanaatı)

b) Belli ağırlıkta üniversite giriş puanı

Bu iki ölçütün çok yüksek tutulmasından ziyade saptanacak alt limit ile yetersiz öğrencilerin öğretmenlik programlarına girmeleri önlenmelidir.

3) Öğretmenlik programları yöneltme ve yetiştirme esasına göre düzenlenmelidir.

a) Uzun vadede programların yeniden düzenlenerek mesleki uygulamanın eğitim sonunda değil ortasında yaptırılarak öğrencilere mesleği tanıyarak seçme olanağı sağlanmalıdır. Kuşkusuz bu durumda pratik ve etkili bir eğitim ortamı olması açısından uygulama okullarına gereksinim vardır.

b) Kısa vadede:

i) Birinci öğretim yılı sonunda birinci yıl başarı notu belli düzeyde olan öğrencilerin, burs, öğretim harcı, kısa ve uzun vadeli yurtdışı bursları gibi özendirici tedbirlerle öğretmenlik programlarına girmeleri teşvik edilmelidir.

ii) İkinci öğretim yılı başında belli başarı düzeyinde olan öğrenciler mesleki formasyon öğretim üyelerince yapılacak mülakat ve testlerle kendi özelliklerini tanıyarak mesleğe uygun olup olmadıklarını kendilerinin anlamaları sağlanmalıdır.

iii) İkinci yılda öğrenciler en az birkaç kez okullara götürülerek mesleğin özelliklerini tanımalarına fırsat verilmelidir.

iv) Ağırlıklı ve kaliteli mesleki formasyon dersleriyle mesleki yönlendirme ve yetiştirme, eğitim süresince devam etmelidir.

4) Mesleğe başlamadan önce mesleki yeterlik sınavı yoluyla mesleki ve alan bilgileri tekrar değerlendirilmelidir.

5) Öğretmen adaylarının fiziksel ve ruhsal durumları sağlık raporu ve mülakat yoluyla saptanmalıdır.

6) Başarılı ilkökul öğretmenleri arasından istekli olanların lisans ve yüksek lisans programlarına girmelerini sağlayacak özendirici tedbirler alınmalıdır.

7) Bu konuda daha çok araştırma yapılması teşvik edilmeli, yapılan araştırmalar desteklenmelidir.

Kuşkusuz burada önerilen seçme ve yöneltme yolları ve bu amaçla kullanılacak ölçütler, kaliteli öğretmeni yüzde yüz garanti etmekten çok, öğretmen yetiştirmeyi optimal düzeyde tutmanın ön koşuludur.

KAYNAKLAR

1. AKHUN, İlhan (1980). Akademik Başarının Kestirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 88, Ankara.
2. AKYÜZ, Yahya (1978). Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri. Doğan Basımevi, Ankara.
3. APPLGATE, J.H. ve LASLEY, T.J. (1982). Cooperating Teachers Problems with Preservice Field Experience. Journal of Teacher Education, 33 (2).
4. BAŞARAN, İ. Ethem (1987). Toplumda Öğretmenlik Mesleğinin Yeri ve Sorunları. Çağdaş Eğitim, Yıl: 12, Sayı: 118.
5. BLACK, D. (1980). Cooperating Teacher Remuneration Where are we? Reston, VA. Association of Teacher Educators.
6. BOOK, C. BYERS, J. ve FREEMAN, D. (1983). Student Expectations and Teacher Education Traditions with which we can and can not Live. Journal of Teacher Education, 34. (9).
7. BÜLBÜL, Sudi (1979). Üniversiteye Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Bölümü, Ankara.
8. CİCİOĞLU, Hasan (1982). Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim Tarihi Gelişimi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları No: 334, Ankara.
9. Çağdaş Eğitim, 1986. Sayı: 114.
10. ÇAĞLAR, Doğan (1987). Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Uygulamaların Dünü, Bugünü ve Yarını. Çağdaş Eğitim. Yıl: 12, Sayı: 12.
11. D.P.T. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989). Ankara 1985.

12. DYER, C.J. (1976). Humanistic Competency Training for Supervisors and Cooperating Teachers. Washington, D.C. Association of Teacher Education.
13. ERTÜRK, Selahattin (1970). On Yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Planlama Araştırma Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
14. ——— (1986). Türkiye'de ki Bazı Eğitim Sorunları Üzerine Düşünceler. Şafak Matbaası, Ankara.
15. GEHRKE, N. (1981). Rationale for Field Experiences in the Professions. In C. Webb, N. Gehrke, P. Isher ve A. Mendoza (Eds), Exploratory Field Experiences in Teacher Education. Reston, VA: Association of Teacher Educators.
16. GÖKÇE, Birsen (1984). Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. T.C. Milli Eğitim ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
17. HOLLAND, J.L. (1959). A Teory of vocational Choice. In Counseling (Ed.) Brow ve Lent (1984). John Wiley and Sons. Inc New Jersey.
18. JOYCE, B.R. HERSH, R.H. ve MCKIBBEN, M. (1983). The Structure of School Improvement, New York, Longman.
19. KARAGÖZOĞLU, Galip (1987). Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı: 2.
20. KAYA Y. Kemal (1977). İnsan Yetiştirme Düzenimiz. Nüve Matbaası, Ankara.
21. KITCHENS, R.H. (1983). An Early Field Experience program in Teacher Education. Unpublished Doctoral Dissertation, Arizona State University.
22. KÖYMEN, S. Ülkü (1987). Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Son Beş Yıllık Deneyimi Temel Alınarak Yapılan Durum Değerlendirmesi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt II, Sayı: 2, Adana.
23. KUZGUN Yıldız (1982). Mesleki Rehberliğin Bireysel Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 118, Ankara.
24. MCINTYRE, D.J. ve KILLIAN, J.E. (1985). The Influence of Cooperating Teachers Supervisory Training and Experience on Teacher Development During Early Field Experience. Paper Presented at the Meeting of the American Educational Research Association, Chicago. II.
25. MEYEN, E.L. (1979). Quality Teacher Education. Teacher Education and Special Education, 2.
26. Milliyet Gazetesi, 3 Kasım 1987.
27. NUTTING, W.C. (1978). Capacity for Quality Teacher Education Programs. In Advances in Teacher Education Vol I. (Ed.) Katz ve Raths, 1984 Ablex Pub. Corp., New Jersey.
28. ONAY, Perihan (1972). Öğrencilerin Lise, Üniversitelerarası Giriş İmtihanı ve Üniversite Başarıları Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
29. PARSONS, F. (1909). Choosing a Vocation. In Counseling Psychology (Ed.) Brown ve Lent (1984). John Wiley and Sons. Inc. New York.
30. STEVENS, J.T. ve SMITH, C.L. (1978). Supervising Teacher Accountability: Evaluation by the Student Teacher. Peabody Journal of Education, 56 (1).

31. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Başkanlığı Öğretmen Sorunları ve Eğitimi Araştırması, 1982, Talim ve Terbiye Matbaası, Ankara.
32. TEKİŞİK, H. Hüsnü: Türkiye'de Öğretmenlik Mesleği ve Sorunlar. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Özel Sayı: 2.
33. THOMSON, L.L. (1982). Faculty and Student Perception of Early Field Experience. In Advances in Teacher Education Vol. 2 Ed. Raths ve Katz (1986). Ablex Pub. Corp. New Jersey.
34. TOKER, Fethi, UÇKUNKAYA, Behran, GÜLCÜ Gülsevin (1969). Hacettepe Üniversitesine Öğrenci Seçme İşlemi Üzerinde Ön Araştırma. Hacettepe Tıp Merkezi Matbaası, Ankara.
35. ÜN, Kamile, AÇIKGÖZ, Kemal (1984). Selected Teacher Behaviors Presented in International Symposium, Hacettepe University, Ankara.
36. Resmi Gazete. Sayı: 14574, 1973.
37. Resmi Gazete. Sayı: 14197, 1972.
38. Tebliğler Dergisi. Sayı: 1530, 1968.
39. VII. Milli Eğitim Şurası Dökümanları Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu (1961) Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
40. Gesetz-und Verordnungsblatt für Berlin 41. Jahrgang Nr. 13, 6 März, 1985.